בס״ד

מתורתו
של מורינו ורבינו מרן הגאון החסיד
רבי **אליקים שלעזינגער** זצוק״ל בעל הבית אב
יו״ל ע״י התאחדות תלמידי ישיבה הרמה - בדרכו של רבינו רא״ש הישיבה זצוק״ל

פרשת תולדות

ויעתר יצחק לה׳ לנכח אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו ה׳ ותהר רבקה אשתו.
לא הוזכר שמה רק אחר כך ״ותהר רבקה״, וי״ל כי הוא עפ״י המבואר בפוסקים שבפניו של חולה אין צריך להזכיר שמו [ויעקב לא רצה להזכיר כי היתה בת רשע].

למה זה אנכי.
פי׳ מרן זצ״ל ע״פ הגמ׳ דברכות שנאמר לחזקי׳ בהדי כבשי וכו׳ מאי דמפקדת מיעבד, שטענת רבקה היתה דמאחר שאינה מצווה בפרי׳ ורבי׳ למה זה צריכה להוליד בנים אם הם רשעים עיי״ש, ולא נתבאר לפי״ז מה היתה התשובה על שאלתה במה שנאמר לה שני גויים בבטנך, ויל״פ עפ״י מה שמצינו שתכליתם של הגוים לטובתן של ישראל הוא לג׳ דברים, הא׳ שמתגיירים מהם וכמוש״א חז״ל דלא גלו ישראל אלא כדי שיתוספו להם גרים, ב׳ שע״י גלותם של ישראל אצל האומות יש להם כפרה וכדאיתא במד״ר שכן בחר אברהם בגליות שיכופרו העוונות, והג׳ מש״כ בישעי׳ מ״ט והיו מלכים אומניך לשמש את ישראל לעת״ל, ושוב התבוננתי שכן משמע בגמ׳ ע״ז ב׳ כשעתיד הקב״ה לישב בדין עם אוה״ע יאמרו לא נתת לנו תורה ומצווה ויבקשו שיתן להם הוא ענין גירות, וכשיתבעו על ששיעבדו בישראל יאמרו לא נשתעבדנו בהם יותר מדי היינו גלות ישראל, ועוד יבואו לבקש שכר באמרם שעשו שווקים וגשרים בשביל ישראל, והן הן טענותיהם ע״ד ג׳ דברים שהם תכליתם בעולם כאמור, ונראה ששלשה אלה נאמרו לרבקה באמור לה שני גויים היינו שני גויים בבטנך כפירש״י דקאי על אנטונינוס הם חסידי אוה״ע שיתגיירו, ולאום מלאום יאמץ אם אין קול יעקב הידים ידי עשיו שיהיו משועבדים לאומות לכפרתם, ורב יעבוד צעיר הוא לעת״ל שיהיו מלכים אומניך וכמוש״ת.

ויהי עשיו איש יודע ציד.
פירש״י לצוד ולרמות את אביו ושואלו היאך מעשרין את המלח ואת התבן וכו׳, נראה לבאר כי מדרכן של צדיקים להיות מפחדים תמיד בהמצוות שנצטוו פן ח״ו לא קיימום כראוי ולא דקדקו כהוגן והוא יראת חטא כמבואר במס״י אשרי אדם מפחד תמיד לפשפש ולמשמש גם במעשים הטובים שיהיו לרצון וטהרת הלב ודקדוק ההלכה וממילא אינם מחפשים להוסיף להם מצוות שאינם מחוייבים בהם, משא״כ דרך קלי דעת שגם במה שנצטוו אינם חוששים שיהי׳ כראוי לא אכפת להם להמציא ולהוסיף מצוות למראית עין חסידות שהוא לצוד ולרמות, והוא ששאל עשיו האיך מעשרין וכו׳ ולבו בל עמו, ויש לבאר בזה מש״א בברכות ל״ה דורות הראשונים היו מכנסים התבואה דרך טרקסין לחייבם במעשר ודורות האחרונים דרך גגות וקרפיפות לפוטרם, וצ״ב דודאי לא מיירי כאן מעבריינים שרוצים להפטר ממצוות, ולא עוד אלא שמבואר שם בתום׳ דבין כך היו מחויבים שיתנו מעשר מדרבנן רק שפטרו עצמם מדאורייתא ונתנו מדרבנן ומה הרויחו בזה, אלא יש לפרש כמו שאמרנו שחששו מרוב ספקות שיוולדו בהל׳ תרו״מ פן לא יוכלו לקיים כראוי ופן יכשלו באסור טבל

דאורייתא ומרוב פחד נוח להם לפוטרם משא״כ הראשונים שהי׳ לבם בריא להם כאולם לקיים כראוי, ושוב מצאתי פירוש זה בתום׳ רי״ד שם,
וזכורני בירושלים הי׳ מנהג הבחורים שבשאר ימי החג היו הולכים לתוך החומות עם הד׳ מינים כדי לקיים מ״ע דאורייתא וכששמע דודי הגה״צ ר׳ מיכל זצ״ל שגם בדעתי לעשות כן הוכיחני ע״ז ואמר מי יודע אם הד׳ מינים בידינו הם כראוי ובלי ספקות וא״כ די לנו שנוכל לקיים בהם מצוה דרבנן ושספקם לקולא אבל להכנים עצמנו לחיוב דאורייתא אשר אולי לא נצא לידי חובה אינה מעשה חסידות, וחזרתי וסיפרתי מנהג זה למרן זצ״ל ואמר לי כאותם הדברים, וכמושנ״ת

גור בארץ וגו׳ עקב אשר שמע אברהם בקולי.
יל״פ עפ״י דעת הרמב״ן ששמירת המצוות של האבות היה רק באר״י, שעל כן נאמר ליצחק לבלתי לצאת מן הארץ כדי שישמור את המצוות.

עקב אשר שמר אברהם.
דרשו ביומא כ״ה ששמר א״א עירוב תבשילין, וכבר תמהו ע״ז למה דייקא עירוב תבשילין והגר״א גרס עירוב תחומין, אולם ראיתי בתום׳ זקנים פ׳ וירא עה״פ ויקח חמאה וחלב שקיים אברהם אבינו עירובי תבשילין היינו שלא לערב תבשילי בשר וחלב ולכן הביא תחילה למלאכים חלב ואח״כ בשר עיי״ש, ולפי״ז שפיר גרסינן עירובי תבשילין קיים שלא לאכול בשר בחלב, והנה כתב רבנו בחיי בפ׳ משפטים מילתא במטעמא דשלש פעמים שנא׳ בתורה לאו דבשר בחלב נזכר אצל פ׳ עלי׳ לרגל עיי״ש, ולפי״ז נמצא דשפיר יש שייכות לאיסור בב״ח ולקדושת אר״י והוא שנאמר כאן עקב אשר שמע אברהם בקולי שנזהר בבב״ח ע״כ זכה יצחק לצווי שלא לצאת מאר״י.

יקרבו ימי אבל אחי ואהרגה את יעקב אחי.
פי׳ בכלי יקר לפי שאבל אסור בתלמוד תורה, ואז לא יהיה לו ליעקב זכות התורה שיגן עליו, ולכאורה הרי אבל מותר בלימוד הלכות אבל או דברים רעים, אמנם י״ל עפ״י מה דאיתא בפוסקים שגם דברים אלו אסור לו ללמוד בעיון, והיינו שהלימוד הלכות אבילות הנצרכים לו שלא בעיון ועמילות אין על זה דין תורה לענין אבל, ולפי״ז ממילא שגם אין בה זכות שמירת התורה. (מתוך השיעור חומש שנת תשנ״ז לפ״ק)

וישלח יצחק את יעקב וילך וגו׳ וירא עשיו כי ברך יצחק וגו׳ ושלח אותו פדנה ארם לקחת לו משם אשה וגו׳ ויצו עליו לא תקח אשה מבנות כנען וישמע יעקב אל אביו ואל אמו וילך פדנה ארם וירא עשיו כי רעות בנות כנען וגו׳ וילך אל ישמעאל.
לא נאמר שעשה עשיו כן מיד כאשר צוה יצחק את יעקב לא תקח אלא אחר וישמע יעקב אל אביו כי כן דרכם של קלי דעת דמה שיודעים הצווי אינו עושה עליהם רושם רק כשרואים שיש מקיימי הצווי ושומעי דברו ית׳ אז מושפעים גם הם, ועל כן רק לאחר שנא׳ וישמע יעקב נאמר וירא עשיו כי רעות בנות כנען.

שיחה חנוך ישראל סבא - משנת תשע״א לפ״ק

דברנו (בפרשת חיי שרה) בענין מאמרם ז״ל במדרש (עז, א) עה״פ ויותר יעקב לבדו: ״רבי ברכיה בשם רבי סימון אמר אין כאל ומי כאל ישרון ישראל סבא מה הקדוש ברוך הוא כתוב בו ונשגב ה׳ לבדו אף יעקב ויותר יעקב לבדו״ עכ״ל המדרש. ומה שייך לדמות הלבדו של יעקב להלבדו של הקב״ה. אבל המכוון בזה כמו שהקב״ה אין עוד מלבדו, כן היה עבודתו של יעקב אבינו להדבק באמונתו של הקב״ה לבד, כי אין עוד מלבדו ית״ש. וכזו היתה העבודה של האבות הק׳ שאין להם בעולמם אלא לעשות רצונו ית״ש לבד, וכמו שכתב הרמב״ם במורה נבוכים (ח״ג פנ״א) בביאור ענין שהיו מרכבה לשכינה [וכן כתב החזו״א זצ״ל באגרת (ח״א סי׳ קנג) אין לי נחת רוח בעולם אלא לעשות רצונו ית״ש]. והוא דאיתא בתנא דב״א (רבה פכ״ה) שכן יאמר האדם מתי יגיעו מעשי למעשה האבות שכ״כ חשק הקב״ה בהם, וזהו דרך החינוך של ישראל סבא.

הנה נאמר ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר למה זה אנכי ותלך לדרוש את ד׳, ופי׳ הגר״א ז״ל שכונתה של רבקה היתה על מש״כ אנכי ד׳ אלקיך, כיון שחשבה שעובר אחד הוא וכשעברה אצל ביתמ״ד ביקש לצאת וכשעברה אצל עבודה זרה ביקש לצאת, כלום חלילה שתי רשויות יש, הא כתיב אנכי לבד, וכשנאמר לה כי שנים הם, אחד לבדו להקב״ה, וזה של ע״ז שני הוא, נח דעתה בהוודעה כי יש אחד שהוא לבדו להקב״ה שאין עוד מלבדו כתיב. והיינו שנח דעתה שיש בן אחד שאינו פוסח על שתי הסעיפים.

וידוע מש״כ בשם הגר״ח ז״ל דמה שהיה אצל אליהו הנביא כשקיבץ נביאי הבעל אמר להם אם ד׳ הוא אלקים לכו אחריו ואם הבעל הוא האלהים לכו אחריו (מלכים א׳ יח. כא.), והוא תימה איך יאמר לבני ישאל לכו אחרי הבעל, שהרי עובדי הבעל בישראל היו עובדים גם לד׳ וגם לבעל כמבואר בכל הפרשה, וכמו שנאמר על אליהו שרק הוא נשאר נביא לד׳ לבדו. ופי׳ הגר״ח שאמנם כן, תבחרו אם אחרי ד׳ לבדו, ואם ח״ו רוצים גם בבעל מוטב שתלכו אחריו לבד כי אין גרוע מהפוסח על שתי הסעיפים. כי האמונה בד׳ היא בלתי לד׳ לבדו, אבל אם גם לבעל, הרי זו ע״ז גמורה.

וכן כתוב וירא עשיו כי רעות בנות כנען בעיני אביו ויקח את מחלת בת ישמעאל על נשיו לו לאשה (כח. ט.), ומדייק רש״י מה שכתיב על נשיו, שלא גירש הנכריות אלא הוסיף רשע על רשעתו, היינו שרצה גם לבעל וגם לד׳, זה גרוע עוד יותר, כי לא די שהוא עבריין, אלא שעוד רוצה להראות בצדיק שימשכו אחריו.

בלתי לד׳ לבדו הוא לברוח מכל שותפות עם עובדי ע״ז, והוא שיעקב רצה לברוח לביתמ״ד אע״פ שהיה בתוכה של אמו הצדקת, ואע״פ שלמד תורה מפי מלאך אלקים, אבל התערובת כפירה ואמונה, בתערובת קודש וחול של עשיו אי אפשר.

והנה אמונה צריך חינוך, אמונה צריך לקנותה. ולא קונים אותה אלא בחינוך לאמונה, הוא החינוך שניתן לבן ולבת כבר בשחר נעוריהם. וכי תימא מה שייך ללמד בני נעורים בטרם ידעו ומבינים. הנה הרבה ספרים נתחברו בענין אמונה בדרך חקירה, כן אברהם אבינו היה חוקר ומתבונן עד שנתברר לו במופת כי יש מנהיג לבירה, כמו שכתב הרמב״ם בריש הלכות ע״ז, וכן הוא בחובות הלבבות בשער היחוד, אבל כבר בררו לנו אבותינו ורבותינו כי האמונה לא תהיה שלמה עד שיגיע לאמונה בחוש. כי מי שנשאר בחקירה לבד, כבר יבואו אחרים ומוכיחים לו להיפך, ואין סוף לויכוחים, תכלית החקירות גם כן היא האמונה בחוש והרגשה שד׳ לבדו הוא האלקים והוא האמת - וידעת היום והשבות אל לבבך.

והוא שכתב הרא״ש בספרו אורחות חיים (אות כו) שצריך להאמין בלבו שכן הוא. והיא האמונה האמיתית. ובסה״ק חובות הלבבות אחרי שער היחוד, כל הספר מדבר מאמונה בחוש וקבלת אבות, כי זה תכלית היוצא מההוכחות השכליות שהם רק מבוא לתכלית זה. ומיד אחרי קבלת עול מלכות שמים אומרים ואהבת, בכל לבבך ובכל נפשך. והוא שהורו לנו חז״ל לעולם יהא אדם עדום ביראה ומשים עצמו כבהמה (חולין דף ה:), וידועים דברי הרמב״ם (עי׳ מורה נבוכים ח״ג פ״כ) דתכלית הידיעה שאינו יודע, והיינו כאמור להמשך אחריו ית״ש כבהמה אחר הרועה אותם. ועפ״י יסוד שאמר הגר״ח זצ״ל בזה״ל: רק במקום שנגמרה ההבנה השכלית מתחילה האמונה עכ״ד. והיא אמונת הצדיקים, צדיק באמונתו יחיה.

והוא שאמרו (סוכה דף מב.) תינוק משמתחיל לדבר מלמדים אותו לומר תורה ציוה לנו משה מורשה קהילת יעקב, כלום הנער מבין מה שהוא מדבר? אבל זהו החינוך לאמונה, דייקא בגיל הילדות, שהבן או הבת עדיין אינם מבינים אבל מוכנים מטבעם לקבל מה שאומרים להם בלי שום ספקות או חקירות. וכן מה שאמרו דממטי ינוקא לבי מדרשא (עי׳ ברכות דף יז.), אז נקנית לתינוק היר״ש והאמונה, ואין לפניו שום ספקות, אמונה זו נעשית לו לטבע וממנה לא יזוע וא נעשית לו לקנין.

ונהניתי אתמול אשר ראיתי ילד קטן שנחבל בפניו ושאלתיו איך קרה זה, כלום נפלת, או התקטטת עם החברים, והוא ענה בפשטות ״לא״, ושאלתי איך בא לך הפצע וענה בתמימותו ״דער אייבערשטער האט דאס געמאכט!״. אשרי יולדתו! ילד זה יגדל באמונתו, ושום סערה לא יעקור ממנו אמונה זו. כי קנה אותה אמונה בלבו ונפשו בטרם עלה בדעתו שיש אפשרות אחרת או שיש שח״ו חושבים אחרת [ושוב הראו לי מש״כ הגאון ר׳ משה פיינשטיין זצ״ל בספרו אגרות משה (יו״ד ח״ג סי׳ ע״ו) ז״ל, אף קודם שיכול לדבר צריך לחנכו באמונה]. ולא עוד אלא המשיכה לקדושה או ח״ו להיפך כבר ממעי אמו היא מושרשת כאשר אנו למדים מההתרוצצות של יעקב ועשיו והוא שספרה לנו התורה ללמוד את זה.

מתוך ההנחות האמורות יובן לנו מהו חינוך ישראל סבא, שכל החינוך מכוון להקנות להתלמידים רוח תורה ויר״ש ואמונה תמה, והוא הטעם שרבותינו לחמו מלחמת מצוה - כלשון החזו״א (אגרות ח״ג סי׳ סד) - נגד לימוד חול לנערים, ואם לנערים שלומדים תורה כן, כל שכן לנערות שעיקר יהדותם הוא בכח הרגש והחוש, והאיך יכולים להעלות על הדעת בשביל קבלת כספים מעשיו להכנים זמורת זר זה בחינוך הפעוטים, להוסיף רשעות על רשע כאמור לעיל [כמעשה עשיו שעבור נזיד עדשים מכר את הבכור שהיא עבודת ד׳ כפירש״י], הרי גוזלים מן הקטנים את שורש האמונה והיר״ש שמהם תוצאות חיים של צדיק באמונתו יחיה, ובאמונה זו הוא יכול לעמוד בנסיונות החיים.

וזוכר אני שפעם התארחה אצלינו בעלת תשובה ביו״ט של סוכות ובאמצע הסעודה התחילה לבכות ויצאה, הלכתי לראות מה קרה לה והיא יושבת בפינה ובוכה, ושאלתי אותה לסיבת בכיתה ואמרה לי הנה סביב השולחן יושבים הנכדים הקטנים והם חיים עם הסוכה והיו״ט, כי כך גדלו, ואני לא זכיתי לחינוך זה, ואיך אעמוד בנסיונות...

ויש להתבונן מה שכתוב לגבי נשי עשיו שהיו מורת רוח ליצחק ולרבקה (כו. לה.), ודייקו חז״ל שיצחק נאמר קודם לרבקה מפני שהמורת רוח של יצחק היה יותר משל רבקה אשר שמזה תכהנה עיניו, כמש״כ בפירש״י, והוא מפני שהיה צדיק בן צדיק ונתגדל בבית שלא היה מקום לריח ע״ז, משא״כ ברבקה, אם כי רבקה אמנו נביאה היתה אבל לדרגת יצחק לא הגיעה משום שיצחק מבטן אמו גדל בקדושה.

אינו דומה מי שזכה להתחנך מנעוריו בקדושה למי שנתחנך בתערובת חול וקדש שהוא מעוות לא יוכל לתקון, וההורים אשמים ויצטערו לאחרי כן מן התוצאות, וכמו שאמרו חז״ל (פסחים דף קד.) בנן של קדושים דלא אסתכל בצורתא דזוזא, מדובר כאן מקדושה של האב ואם שמנעו את בנם מהסתכלות חולין זה, והם שירויחו או

יפסידו מזה, וכמו שנאמר בהקהל הקטנים למה באים לתת שכר למביאיהם!

ואמנם יתכן שלא מכירים את ההפסד מיד, אבל כשיגדלו הנערים יראו אנה הם ילכו, וכמו שבתוב אצל יעקב ועשיו ויגדלו הנערים ויהי עשיו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אהלים, ופירש״י כל זמן שהיו קטנים לא היו ניכרים במעשיהם וכו׳ כיון שנעשו בני י״ג זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לע״ז.

ומכל שכן בנערות כאמור, כמעט ברור שאלה שלומדים מתוך תשוקה להשתלם בלימודיים גויים, ומה גם בפקוחם, לא יתכן שיוכלו להקים בתים ברוח ישראל סבא. וידוע עובדא אצל הגר״ח מבריסק זצ״ל שרגיל היה שבימי חוה״מ בקרו הבעה״ב אצלו עם בניהם שבאו מן הישיבה בוואלאזין, והגר״ח קירבם מאד, והיה שם בעה״ב אחד ששלח את בנו לאוניברסיטה לברלין והתבייש שלבנו לא הראה הגר״ח אותה חביבות, ואמר להרב גם אני הייתי רוצה שבני יבוא מוולוז׳ין, וענה הגר״ח איני מבין, ודאי אם שולחים לוואלאזין באים מוואלאזין אבל אם שולחים לבערלין איך יכולים לבא מוואלאזין... וד״ל.

וכמה מוכים בסנוורין הללו שמקפידים על מראה בניהם שיראו כחסידים, ומניחים אותם ללמוד למודי חול ולא חוששים מהשפעת הטומאה שמעורב בלימודים אלה.

מסופר מהאדמו״ר מבעלז הגרי״ב זצ״ל שבאותם השנים חפשו החרדים באמריקה לאדם גדול שיבא לשם לחזק את היהדות, והציעו את זה להאדמו״ר מבעלז, והוא סירב באמרו שבעצמו מפחד מהשפעת אמריקה, ועל זה אמרו לו השליחים שיכול לבא לשם עם השטריימל והלבוש בלי שינוי, והשיב הרבי שאכן מפני כן אני מפחד. אילו דרשו שאשנה מלבוש הייתי כבר יודע כיצד להתנגד וללחום נגד זה, אבל מחמת שאוכל להשאר במלבושים שלי מי יודע איזה דעות יכניסו במוחי מתחת להמלבושים...

ובאמת יש להתפלא איך לא מבינים גודל הסכנה, אחרי שבעוה״ר רוב רובו של כלל ישראל היום פרק מעליו עול התורה והמצוה, והוא נגרם רק ע״י הכנסת לימודי חול לבתי החינוך. הנה בארץ אשכנז היה מרכז התורה מאז זמן הראשונים ועוד בדורות מאוחרים היו שם גדולי עולם שמפיהם אנו חיים, דורו של ההפלאה, הקרבן נתנאל, הגרעק״א, השאגת אריה, הערוך לנר וכהנה, שהרביצו תורה וישיבות וחדרים היו בכל המקומות [ומשמע מספר נוהג כצאן יוסף שעוד בימיו לא היה כמעט איש יהודי שנגע בזקנו], וכעבור קצת יותר מעשרים שנה גברה ההתבוללות כל כך שכבר סתמו המקוה בפראנקפוט שהיתה מטרופולין של תורה ויראה, וכמו שהזכיר הקרבן נתנאל שבשעות הצהרים היו כל החנויות סגורות, ולא היה מקום ריק בבתי מדרשות הרבים! ואיך נאבד כל זה בשנים מעטות? רק ע״י שהכניסו לימודי חולין בבתי ספר, קצת מלחץ הממשלה שהפיחו רוח ההשכלה, וקצת מרצון עצמי שהיו שהושפעו מרוח המשכילים הגוים ורצו להדמות אליהם.

וידוע בפראג בזמן הנודע ביהודה איך היתה זו עיר של תלמידי חכמים עצומים, חכמי פראג, ובמשך דור אחד נשכח הכל? והעיר היחידי שלא נפסק לימוד התורה היתה האמבורג מפני ששם עשו חרם על המשכילים ולחמו נגדם בכתוב בספר לוחות העדות, ובשם החתם סופר. ולמה בפולין וליטא נשאר ציבור גדול לומדי תורה וחסידים, מפני שגדולי ישראל לחמו נגד המשכילים והם בעצמם השתדלו אצל השלטונות למנוע גזירות ללימוד חול בתלמודי תורה, והחפץ חיים בבכיותיו לפני המיניסטר הפולני השיג לבטל גזירות אלה.

והרי נאמר בפרשת האזינו זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור, איך לא למדים ממה שהיה, וחוזרים על המעויות שעדיין כלל ישראל סובל מזה, ואיה הם הרבנים והשתדלנים שירחמו על כלל ישראל וכבוד שמים יקר להם.

זאת ועוד צריכים לדעת, שעיקר השיטה החינוכית של הגוים הוא היפך תורה שכידוע יסוד השקפת החינוך שלהם, ושהם דורשים מבתי חינוך שלנו, הוא ההנחה שאסור ליתן צוויים להתלמידים, אסור לכוף אותם ולהוכיח אותם, ומכל שכן להרים מקל על החניכים על זה מענישים במאסר. הם מרשים לספר להתלמידים שיש ענין של שמירת שבת, אבל לומר שחייבים לשמור שבת, חס מלהזכיר.

והתורה מלמדת אותנו להיפך. אחרי שכלל ישראל אמר ברצון נעשה ונשמע לקבלת התורה כפה הקב״ה עליהם הר כגיגית לומר אם תקיימו התורה מוטב ואם לאו כאן תהא קבורתכם, ומפרש המהר״ל כי תורה שהיא קיומו של עולם לא יכול להיות תלוי ברצון אלא צריך לקיימה בהכרח. גדול מצווה ועושה, וכמש״כ רש״י (ר״ה דף כח.) שהמצוות גזירות ולא ניתנו ליהנות, ורק מי שמקיימה מחמת חיוב אז תערב לאדם, ומי לנו גדול ממשה רבינו שיתרו התנה עמו שהבן הראשון שיולד יהיה לע״ז, ופירשו המפרשים שחלילה משה רבינו יסכים לכזה אפילו בהכרח, אלא כוונת יתרו שחשב שמוטב שישאירו לילד האפשרות שירוצה ברצון עצמו לעבוד ד׳ או ח״ו לע״ז, שכמו כן יתרו עצמו מתוך בחירה נתקרב לאמונה, ואכן חפשיות כזה נקראת ע״ז, ומה היה סופה של דבר, שיהונתן בן גרשון נעשה כומר לע״ז.

[וזוכרני זוג יהודים בירושלים שהנהיגו את ביתם עפ״י התורה והמצוה, אבל בזה נכשלו שחשבו שמוטב לבתם שבעצמה תבחור לה הדרך חיים ומצוות, וכן חינכו את בתם היחידה אמנם להראות לה חיי תורה ומצוה אבל לא לצוותה, וסופה של דבר הוצרכו לעזוב את ירושלים, והוצרכו לקבוע מושבם בעיר אחרת ששם גרה בתם כדי למנוע אותה מחילול שבת].

חינוך תורה ויראת שמים צריך צווי והכרח, וכמו שמלמדים הנער תורה ציוה לנו משה מורשה קהילת יעקב. ושלמה המלך אמר חושך שבטו שונא בנו (משלי יג. כד.). והוא חביבתו של הקב״ה לאברהם אבינו ובחר בו מפני שהוא יצוה את בניו ואת ביתו אחריו, ואכן רק חינוך של צווים והכרח מגדל בנים לתורה ויר״ש. והוא לבד הוא חינוך ישראל סבא. אבל חינוך שמסכים להמנע מצווי הוא היפכו, והוא חינוך לפריקת עול. זו החינוך הגויי לחנך הנער ללכת אחר יצרו ודרך התורה ותכלית החיים האמתיים ללמד לנערים קשת, היינו להתגבר על יצרו, לעולם ירגיז האדם את יצרו הטוב על יצרו הרע, רגזו ואל תחטאו!

דרשה זו היתה צריכה להאמר בציבור יותר רחב, כי אני מקוה שאצלינו אין כל כך צורך לדבר על זה. אבל מסופר מהחפץ חיים זצ״ל שנקלע לעיר אחת שהיתה טהרת המשפחה רפויה שם, וקיבץ הח״ח את כל זקני העיר לאסיפה, ודיבר אליהם על חומר הענין, ושאלוהו אם כן לא לזקנים צריך לומר זה, והסביר הח״ח אם אתם הייתם כאש בוערת שלהבת קודש בענין זה, גם הצעירים היו מתעוררים, כן הדבר הזה, אם הבני תורה שלנו שמבינים הדבר היו בוערים באש קודש בענין זה גם אחרים יתחילו להטות אוזן שלא לשלוח את בניהם ובנותיהם רק למקומות שמחנכים שם ברוח ישראל סבא.